

gister savnes. Omtalen af Bjernede Kirke 135 kan let forlede til den Antagelse, at Restaurationen af denne Kirke som Helhed anses for efterlignelsesværdig.

Francis Beckett.

O. Walde: Storhetstidens litterära krigsbyten. Sthm. 1920. At skrive en Recension i egentlig Forstand af dette vidtspændende Værk formaar jeg ikke — den vilde heller ikke høre hjemme i dette Tidsskrift —

men jeg kunde ønske at vende Opmærksomheden mod de Partier af Værket, der omhandler de Bogskatte, som Svenskerne førte fra Danmark under Torstensons Felttog og Carl Gustafs Krige. Ved indtrængende Kendskab til de gamle Bøger i svenske Samlinger, ved en sikker Metode, ved Udnyttelse af arkivalisk Stof og ved »sin obeskrifveliga läsning« er det nemlig lykkedes Forfatteren at skaffe Klarhed over mangt og meget, som før var dunkelt, og at øge vor Viden om de ældre danske Privatbiblioteker i betydelig Grad.

Dr. Walde har med Iver og med Held i Arkiverne søgt Materiale, der kunde oplyse, hvorledes man gik til Værks, hvorledes de store Herrer fik tilfredsstillet deres Passion for Biblioteker. Sekretæren Israel Schultz' Breve fra Jungshoved til Magnus Gabriel de la Gardie er i saa Henseende meget gode, og Correspondencen mellem de la Gardie og hans Udsending Geisler paa Fuirendal giver vigtige Momenter. Men selve de gamle Bøger med deres Ejernavne, Dedicationer, Signaturer, Titler, Bind etc., yder dog det vigtigste Stof. Dr. Walde har fundet i Tusindtal af Bøger af dansk Herkomst i svenske Samlinger, ikke mindst i de Samlinger, der er grundlagt af Carl Gustaf Wrangel og Magnus Gabriel de la Gardie. Han fremdrager talrige Bøger, der har tilhørt Slægten Rosenkrantz, navnlig Holger Rosenkrantz den Lærde, og viser, at de maa stamme fra Gunde Rosenkrantz' Bibliotek paa Fuirendal, som Wrangel allerede havde haft i Hænder under Carl Gustafs første Krig, og som under den anden Krig blev de la Gardies Bytte. — Gunde Rosenkrantz maa dog have haft Bøger staaende andet Steds, eller han har samlet sig nye Skatte efter det lidte Tab; vist er det, at i Bibliotheca Joh. Mullenii Georgii filii (Hafniae 1670) 510 forekommer: »Catalogus librorum Gundæi Rosenkrantz«, trykt i København 1662; denne Katalog er tabt. Forf. fremdrager endvidere Dele af Tage Thotts og Sønnen Otte Thotts Bog-samlinger, som de la Gardie tog i Skaane, og Dele af Anders

Sørensen Vedels Bibliothek, hvori indgaar Bøger, der har tilhørt Svigerfaderen Biskop Hans Laugesen. Man vidste hidtil ikke, hvad der blev af Vedels store Bibliotek, men Dr. Walde opstiller den Hypotese, at Rosenkrantz'erne har erhvervet Partier af Samlingen, og at de Vedelske Bøger, som nu findes i Sverige, har hørt til Gunde Rosenkrantz' Bibliotek paa Fuirendal. Fremdeles faar vi nøje Besked om hvad der er tilbage af Corfitz Ulfeldts Bibliotek; et Bibliotek, der synes at have haft ganske samme Karakter som Laurids Ulfeldts og ligesom dette for en Del at have bestaaet af Bøger, der har tilhørt Farfaderen, Faderen og de tidligt døde Brødre; — og paa samme Vis gøres der Rede for Resterne af Jørgen Seefeldts stolte Samling, hvorved Dr. Walde giver et smukt Supplement til Werlauffs Undersøgelse; halvhundrede Manuskripter fra Seefeldts Bibliotek har han fundet i Stockholm. Idet Forfatteren omtaler den mindre Del af Seefeldts Bibliotek, som tilfaldt P. J. Coyet, nævner han II, 425 nogle Coyetske Manuskripter i det kgl. Bibliotek i København, der formodentlig er tagne paa Liungby under den store nordiske Krig og sagtens stammer fra Seefeldts Samling. I Tilslutning hertil kunde jeg bemærke, at Ny kgl. Saml. 2231 b 4° indeholder en samtidig Fortegnelse over de Haandskrifter, som blev fundne i det Coyetske Bibliotek, og disse kan uden synderlig Vanskelighed genkendes. De fleste er yngre Manuskripter, der ikke kan have tilhørt Seefeldt, og blandt de ældre er der intet, som har uomtvisteligt Proveniensemærke. Interessantest er vel Gl. kgl. Saml. 600 fol., Hans Mogensens Oversættelse af Philippe de Commines' Memoirer, et Manuskript fra 17. Aarh.s Midte.

Det er dog ikke alene Samlingernes Plyndring og deres senere Skæbne, der er Genstand for Dr. Waldes Undersøgelser; han spørger ogsaa om deres Tilblivelse og i Sammenhæng hermed om de oprindelige Ejeres Interesser og Studier; han giver derigennem mange Bidrag til vor Kundskab om boglig Kultur i Danmark — navnlig fra Herregaardene — i 16. og første Halvdel af 17. Aarh. Hvis man til den Viden, der kan hentes fra den svenske Forskers Værk, føjer Iagttagelser, gjorte i vore egne Biblioteker, er det muligt i store Træk at tegne denne Periodes Fysiognomi, som det aabenbarer sig gennem Bøgerne.

Den ældste Generation, den Generation, der har oplevet Reformationen, fordyber sig i den kirkelige Litteratur og i Historien. Det er tunge, alvorlige Bøger, der bærer Ejernavne som: Albert Gjøe, Herluf Trolle, Birgitte Gjøe, Eiler Hardenberg, Frans Brockenhuus, Johan Friis, Jørgen Rosenkrantz, Niels Kaas etc. Det er danske, tyske og latinske Skrifter, medens en fransk Bog er

meget sjælden. Anderledes i næste Slægtled. Interessekredsen udvides; den klassiske Oldtidslitteratur og Skrifter om Statsvidenskab tager større Rum end før, Skønlitteratur fra nyere Tid dukker frem, franske, italienske og spanske Bøger hentes hjem fra de lange Rejser. Og i næste Slægtled dominerer den romanske Litteratur, tyske Skrifter forekommer næsten ikke, derimod engelske i voksende Tal. Medens Elizabeths England havde været et lukket Land, fanger Borgerkrigene Interessen, og engelske politiske og theologiske Skrifter indtager en vis Plads i danske adelige Biblioteker i 17. Aarh. I det hele har Bibliotekerne et kosmopolitisk Præg, hvilket vel for en Del skyldes Mode og Samlerdrift, Lyst til det fjerne og fremmede, men sikkerlig ogsaa en sund Trang til at sende Blikket vidt omkring. Man maa ikke mene, at Bøgerne stod urørte paa Hylderne; Optegnelser i dem vidner om flittig Brug, de mange Citater taler om Ejernes Kundskabsfyldte. De danske Bøger er ikke saa mange, et Forhold, der synes at have flere Aarsager; heller ikke Manuskripterne er meget talrige, men deres Værdi er betydelig, idet der blandt dem findes meget gode Kilder til vor Historie; de har fundet et Fristed paa Herregaardene, hvor der gennem Generationerne var en naturlig Sans for de hjemlige Minder og Interesse for Nationalhistorien.

Det Vidnesbyrd, de gamle Bøger giver, hvad enten de nu gemmes i Danmark eller i Sverige, maa ikke glemmes, naar Talen er om den danske Adel i dens gode Dage og i dens Forfald. De vidner om en sand aristokratisk Kultur, vidtspændende og dog bunden til Hjemmet, en Kultur, som i lange Tider var Landets Ære. De kan imidlertid ogsaa erindre om en af Aarsagerne til Undergangen — den Forfinelse og Svækkelse, der blev de sene Ætlinges Arvelod. Man kan samle forskellige Efterretninger fra 17. Aarh.s anden Halvdel om Adelsfolk, der sank ned i Armod, ikke ved Svir og Sværm, men fordi de levede i Bøgerne, i det fjerne og forgangne, og stod raadløse overfor strenge Tidens Krav.

Ellen Jørgensen.

Knud Fabricius: Kongeloven. Kbhvn. (Hagerup) 1920.

Kongeloven er efter sin natur et af de højeste og fornemste emner i dansk historieforskning. Før kongeloven blev Danmarks forfatning i næsten fire hundrede aar skrevet i haandfæstningerne, i et antal af 11 eller, om man vil, 12, henved 3 i aarhundredet; efter kongeloven staar den skrevet i grundlovene, der endnu inden tre kvart